

— Що цікавого було на Конгресі? — цікавлюсь у пані Людмили. — Що дають подібні форуми для розвитку українства, зокрема в Сербії?

— Завершився ще один міжнародний конгрес українців, 11-й від заснування Міжнародної асоціації українців, четвертий на моєму науковому віку. Перший, на якому мені випала честь презентувати результати своїх досліджень, відбувся 2005 року в Донецьку. Тоді в повітрі витав життєдайний запах Помаранчевої революції. Пригадується доповідь Івана Дзюби «Донецька складова української культури». Якою насувною була потреба наполягти на цій складовій, нагадати про її вагомість та згуртувати всіх українців, незалежно від їхнього місця проживання та міри вияву національної свідомості. Ще пам'ятаю розмови з людьми на вулицях Донецька. Ледь іронічні та сповнені якоїсь дитячої провини усмішки, коли намагалися відповідати на запитання учасників конгресу українською мовою, ламаючи язики та бар'єри між нами. Переповнений амфітеатр Донецького національного університету, жваві розмови в кулуарах, екскурсії по Донеччині...

Із сьогодення все вдається якимось напівреальним, наче не з нами те діялось, а наспівалося. Чи, може, сниться те, що відбувається зараз? Як у тому сні китайського філософа Чжуан-дзи, якому наснився метелик, і він, прокинувшись, не міг зрозуміти, чи він філософ, що бачив уві сні метелика, чи метелик, якому сниться, що він філософ.

Після Донецька всі наступні конгреси відбувалися в Києві. Багатолюдні, за участю видатних науковців-славистів з усього світу. Таким був і нещодавно завершений, який мав 500 учасників, із них близько 100 — з-за кордону. Хоча поділяти науковців за таким принципом немає сенсу. Всіх нас об'єднують спільні нукові теми, а де ними займатися — справа суто формального підходу.

Сербську асоціацію українців цього разу представляли, крім мене, історик Янко Рамач, професор Новосадського університету, та мовознавці Мілена Іванович і Анастасія Тепшич, викладачі Белградського університету. Я брала участь у тематичному блоці «Граматика XXI століття. Зміна лінгвонаукових парадигм». Засідання пройшло у жвавих та змістовних дискусіях. Зокрема, на ньому було представлено нову академічну граматику української мови, автори якої провідні українські мовознавці І.Р. Вихованець, К.Г. Городенська, А.П. Загнітко та С.О. Соколова. Цікаво, що ця граMATика, яку лише нещодавно опубліковано в Києві, уже представлена на сторінках сербського наукового часопису «Славістика». Цей факт свідчить про надзвичайно ефективну співпрацю між українськими та сербськими філологами-україністами. У межах цього ж тематичного блоку доцент Мілена Іванович представила свій новий підручник української мови для сербських студентів «Вивчаємо українську мову», були заслухані цікаві доповіді з теоретичних проблем граматики.

У серпні в Белграді відбудеться XVI Міжнародний з'їзд славистів, що проходить раз на чотири роки. В його роботі братимуть участь провідні слависти світу, серед них і ті, хто презентував свої дослідження на конгресі в Києві, так що буде нагода продовжити започатковані в Києві наукові дискусії. Починаючи з 1929 р., коли відбувся I Міжнародний з'їзд славистів у Празі, цей всесвітній форум став своєрідним показником владу національних славистичних шкіл у науковий розвиток філології. Протягом періоду організації з'їздів українці заявляли про себе в різних галузях слов'янознавства. Хочеться вірити, що на XVI з'їзді славистів україністика буде гідно представлена в гроні інших національних славистик — передусім у теоретичному аспекті, оскільки саме такою хочеться її бачити — професійною, повноцінною, вільною від дитячих хвороб та переосмислення минулого в межах тих чи тих стереотипів.

— Ви очолюєте кафедру україністики в Університеті міста Белграда, читаете багато лекцій. Які предмети вам найцікавіші? В чому найбільше зацікавлені ваші студенти? І скільки їх, студентів-україністів?

«СЕРБСЬКА УКРАЇНІСТИКА СФОРМОВАНА ЯК НАУКОВА СЛАВІСТИЧНА ГАЛУЗЬ»

Нещодавно у Києві відбувся IX Міжнародний конгрес українців. Його гостею була і Людмила Попович. Пані Людмила — доктор філологічних наук, ординарний професор кафедри славистики філологічного факультету Белградського університету, засновник україністичних студій у Белградському університеті, голова Асоціації українців Сербії, професор Університету в Новому Саді, Українського вільного університету в Мюнхені, Університету Хоккайдо в м. Саппоро. До того ж, вона головний редактор міжнародного наукового журналу «Славістика». Людмила Попович — авторка чотирьох монографій, понад двохсот наукових публікацій, співавторка двох академічних граматики сербської мови, упорядниці антології української поезії XVI–XX ст. «Вітрам наперекір», антології поезії репресованих українських поетів «Тавровані», збірки вибраної поезії Тараса Шевченка «Кобзар», співупорядниці (разом з Надією Мірошниченко) «Антології сучасної української драми» сербською мовою.

З учасниками конференції «Україністика та слов'янський світ. З нагоди 25-річчя україністичних студій в Белградському університеті» (Белград, 2016)

— Україністика як наукова дисципліна та спеціальність у сербських університетах з'явилася на початку 90-х років XX століття, а саме у 1991–1992 навчальному році, коли на філологічному факультеті Белградського університету вперше в Сербії запровадили предмет «Україністика мова та література». З 2002 р. українську мову в нас можна обирати як фах. Щороку набираємо групу з 14 студентів, які протягом чотирьох чи п'яти років (вісім семестрів основних студій та два семестри магістерських) спеціалізуються на вивченні української мови, літератури та культури. Близько 30 студентів інших кафедр філологічного факультету щороку обирають українську мову як другу іноземну. Такий курс триває два або чотири семестри. Кількість студентів, які в цей час вивчають українську мову в Белградському університеті, становить близько 100 осіб, із них українську мову як фахову опановує 60. Фахові предмети на першому та другому

курсах викладають сербською мовою, а з третього курсу — українською.

У листопаді 2016 р. наша кафедра організувала міжнародну наукову конференцію «Україністика та слов'янський світ. З нагоди 25-річчя україністичних студій в Белградському університеті». У роботі конференції взяло участь 65 славистів із 13 країн світу — Болгарії, Ізраїлю, Італії, Польщі, Росії, Сербії, Словаччини, США, Угорщини, України, Хорватії, Чорногорії, Японії. Таким чином було відзначено чверть віку белградської україністики. За матеріалами конференції видано колективну наукову монографію.

Я викладаю курси із з'їзвної граматики української та сербської мов, історичну фонетику та морфологію української мови, кілька тематичних курсів на майстер- та докторських студіях, а також «Вступ до мовознавства» для цілого славистичного потоку (150–200 студентів). З останніми ми проводимо цікаві на-

уково-дослідні проекти, на кшталт розгляду стереотипу іноземця в лінгвокультурі слов'ян, з'їзвного аналізу дискурсу реклами, зокрема політичної, мовно-семіотичного дискурсу коміксів, написів у громадських місцях, мови слов'янського музичного андеграунду, спортивного та політичного жаргону, ономастики — у межах когнітивного аналізу мовної картини світу тощо. Найкращі курсові роботи студенти презентують на наукових конференціях та публікують у славистичних часописах, на їхні дослідження посилаються науковці. Намагаюся прищепити молодим колегам любов до самостійного аналізу, опертого на факти, які необхідно розглядати відсторонено, адже тільки з метамовної позиції можна говорити про мову. Мовознавство надзвичайно припадає для формування справжнього наукового світогляду, а останній, своєю чергою, виховує інтелектуально незалежних та морально охайних людей.

Студенти-україністи вибирають призові місця на міжнародних змаганнях. Минулого року на конкурсі декламаторів у Познані вони посіли перше та друге місця, а на традиційному орфографічному конкурсі в Кракові, який організовують для українців з-поза меж України польські колеги, наш студент здобув другу нагороду. Найбільшим досягненням, однак, вважаю те, що випускники завершують студії справжніми посланцями української культури, яку вони сприймають, як другу рідну. Кожен, хто слухав виступ нашого хору, прочитав студентські переклади, есе та наукові творчі роботи на сторінках студентського часопису «Вікно», що виходить ось уже 10 років поспіль, завітав на сайт наших українців, який упорядковують самі студенти (ukrajinstika.edu.rs) може підтвердити таку мою оцінку.

Діяльність викладачів сербської мови та літератури в Сербії не обмежується навчально-виховною роботою. Завдяки їхній наполегливій праці сформовано сербську україністику як наукову славистичну галузь, в результаті чого ознайомлення зі здобутками української культури в Сербії стало поглибленим та систематичним. Наукові дослідження белградських українців мають переважно з'їзвний характер. Вони побудовані на багатому мовному матеріалі, актуальні та цінні своїми цікавими спостереженнями не тільки для українців, але й для всіх славистів. Результати науково-дослідної діяльності белградських українців викладені в монографіях та численних статтях, опублікованих у провідних наукових часописах і тематичних збірниках. Торік розпочато роботу над укладанням двомовного сербсько-українського словника на 40 тисяч слів за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ України. Його завершення заплановано на 2023 рік. Перспективною для подальших україністичних досліджень може стати організація діалектологічних експедицій з метою анкетування українців у Сербії, яких тут близько п'яти тисяч, наукове опрацювання матеріалів експедиції та публікація її результатів.

— Чи поживавився в Сербії інтерес до української культури після 2013 року?

— Цікаво, але попри вкрай негативні коментарі ботів, що останні роки рясно супроводжували в сербських ЗМІ політичні новини про події в Україні, особливо в 2014–2015 рр., зацікавлення україністичними студіями в Белградському університеті не згасло. Більше того, саме 2014 р. ми набрали чи не найкращу групу наших студентів, які наступного року завершують свої студії. На першій зустрічі традиційно ставлю запитання першокурсникам, чому вони обрали саме українську мову. Один зі студентів тоді відверто відповів, що, спостерігаючи за подіями в Україні, захотів вивчати українську мову наперекір тим, хто попереджено ставиться до всього українського. Зараз цей хлопець став головою студентського парламенту, його обрано з-поміж чотирьох тисяч студентів, що загалом навчається на нашому факультеті, це теж свідчить про авторитет українців. З приводу цього парадоксу можна лише погодитися із відомим маркетинговим кредо: негативна реклама — це теж реклама.

— Твори яких українських авторів були перекладені й видані за останні роки в Сербії? Що вже готове до друку? Чому в Україні видають суттєво більше сербських авторів, ніж українських у Сербії?

— Хоча перші твори українських авторів перекладено сербською ще в XVII столітті, про систематичну рецепцію української літератури в Сербії можна говорити, починаючи з 90-х років XX століття, коли на кафедрі славистики Белградського університету сформувався коло славистів, які зробили великий внесок у справу популяризації української літератури та культури в Сербії. Саме тут зібралися сербські культурні діячі, з ініціативи яких було створено Сербсько-українське товариство (перший голова — всесвітньо відомий сербський письменник Мілорад Павич) із філією в Новому Саді, яка згодом переросла у самостійне товариство. У цьому колі слід виокремити ім'я відомого слависта, професора Белградського університету, плідного перекладача літературних творів Міодрага Сибіновича. В його багатому творчому доробкові та численних наукових працях, де переклад потрактовано, як новий оригінал, вагомим місцем посідають переклади з української літератури та статті про видатних українських літераторів. Переклади М. Сибіновича з української поезії стали основою капітальної антології української поезії XVI—XX ст. «Вітрам наперекір» (2002). До неї ввійшли твори 74 українських поетів — українською та сербською мовами. На 687 сторінках представлено близько 6500 рядків перекладених віршів. За переклади, опубліковані в цій антології, Національна спілка письменників України в 2004 році присудила Міодрагу Сибіновичу премію ім. Івана Франка за переклад і популяризацію української літератури в світі. Того ж року Спілка літературних перекладачів Сербії присудила перекладачеві премію за вагомий особистий внесок у розвиток перекладацької справи. Вартість згаданих перекладів полягає не в кількості, хоча вона вражає, а в гармонійності перекладу. Двомовне видання дає можливість переконатися, з якою майстерністю Міодраг Сибінович перекладає вірші, що належать до різних культурних епох, різних стилів та жанрів.

Опубліковано сербською й «Антологію українського постмодерного оповідання» (упорядник Ю. Винничук, 2005) та «Антологію сучасної української драми» (упорядники Л. Попович і Н. Мірошниченко, 2016). Перекладено та видано окремими книжками чимало авторів, серед яких багато сучасних, таких як Ю. Андрухович, О. Забужко, М. Матіос, В. Махно та ін. Перекладено не лише художні твори, а й праці історичної та суспільно-політичної тематики. Цими днями вийшов друком переклад «Нарису історії України» А. Жуковського та О. Субтельного. Упорядники й перекладачі «Нарису» доповнили оригінальний текст з метою висвітлити події кінця XX — початку XXI століть та довели розповідь до 2017 р., що нагадує давню традицію літописів, коли автор починав розповідь з давніх-давен та провадив її до свого часу. На середохресті часу та вічності, за висловом Мілорада Павича, час на мить зупиняється, щоб його благословила вічність, і саме ця мить є нашою сучасністю.

Процес рецепції, однак, дуже складний, він охоплює не лише презентацію, а й сприйняття. Інша річ, якого відгону набули твори українських авторів у сербській культурі, наскільки їх інтегровано в неї. Тут відкривається широке поле для різних супровідних маркетингових заходів — презентацій, публічних обговорень, літературних вечорів, круглих столів. Переклад — це лише перший крок, дуже важливий і вкрай необхідний, але якщо на ньому зупинитись, то слово зависає в повітрі, так і не дійшовши до свого читача. Популяризації перекладених творів надзвичайно сприяють зустрічі з українськими літераторами. Їх побувало у нас чимало. Зі студентами-україністами та шанувальниками української літератури неодноразово зустрічалися Іван Драч, Віктор Кордун, Роман Лубківський, Іван Лучук, Юрій Андрухович, Василь Шкляр,

Олександр Ірванець, Володимир Цибулько, Василь Махно, Андрій Кокотюха, Андрій Любка... Багато перекладено, але це лише краплина в морі. Стільки ще роботи чекає попереду, вистачить з лихвою на всіх перекладачів — теперішніх та прийдешніх. Тішить, що Посольство України в Сербії намагається сприяти цій справі. Ось уже другий рік поспіль на Книжковий ярмарок до Белграда прибувають українські видавці. За фінансової підтримки Міністерства закордонних справ України здійснюються переклади окремих творів.

З другого боку, є завершені переклади, яким так і не пощастило побачити світ. Антологія поезії репресованих українських поетів під символічною назвою «Тавровани» чекає свого виходу з 2008 р. Ось уже 10 років обіцяють виділити кошти на її публікацію, та чомусь справа не доходить до успішного завершення. Бажано було б також перевидати антологію «Вітрам наперекір», що вже стала бібліографічною рідкістю. Потрібно зауважити, що переклади української літератури в Сербії належать до так званої некомерційної літератури, для публікації якої потрібно заручитися фінансовою підтримкою з України або шукати допомоги в осередках українсько-русинської громади в Сербії. Із заздирістю спостерігаємо за тим, як систематично Міністерство культури Сербії виділяє кошти на публікацію перекладів сербської літера-

Вручення відзнаки Київського національного університету ім. Тараса Шевченка

тури в Україні. Коли справу перекладу з української літератури буде поставлено на відповідну основу, потік перекладів стане набагато потужнішим, тим самим буде окреслено зовсім іншу картину рецепції сучасної української літератури в Сербії.

— Що було найцікавішим у цей ваш приїзд до Києва? Чи встигли побувати в театрах, відвідати концерти?

— Київ — місто моїх студентських років, у ньому я закінчила студії славистики на філологічному факультеті Київського державного університету ім. Тараса Шевченка. Подорож до Києва для мене — подорож в юність, тому зустріч із ним завжди хвилює. У Києві, як ніде, можу спочити душею, зустрітися з давніми друзями, піти до театру, просто погуляти знайомими, але невпізнаними вуличками. Цього разу мені вдалося, завдяки старанням моїх чудових друзів та колег, побувати на закритті сезону в Філармонії, послухати оперу в Національному театрі. Особливо зворушила зустріч з колегами на рідній кафедрі, розмова з однокурсницею, з якою не бачилися зі студентських років. На її прохання я привезла «Кобзар» сербською мовою для Музею Тараса Шевченка в Каневі. Побачилися у парку Шевченка, навпроти такого знайомого жовтого корпусу, і ніби й не сплигло чверть віку з часу нашої останньої зустрічі. Єдина можлива вічність, на думку Бертранда Расела, це існування поза часом. Подорож у минуле дарує відчуття існування в паралельному світі, так ніби викроєний нам час розходиться, відкриваючи прохід до іншого виміру, невідданого відомим законам природи, це погляд, звернений у вічність...

Спілкувався
Олександр ГРИГОР'ЄВ

ГОРТАЮЧИ ЖУРНАЛИ

«ДЗВІН»

Нотатки симпатика журналу

Зшиток березневий — велика багатожанрова хвиля, на гребені якої встигаєш завважити верлібри Назара Данчишина, Ка-

терини Міщук, Ростислава Кузика, Мар'яни Гоїк, Івана Радика; несподівано глибокого військового медика-інструктора, американця в Україні Рассела Вінгейта. Серед речей прозових запам'ятовуються «технологізовано-сленгована» спроба роману Артема Бебика «Тихий дім», світоглядне фентезі Віталія Романа «Остання подорож деміурга», сюжетно-екзистенційна оповідь Артема Поспелова «Листопадові пагорби»; згадаю ще Андрія Олеськіва, Станіслава Новицького, Романа Сліпокоєнка, Сергія Микитюка, проза яких ближча до традиції. Постійну рубрику «Розмисел» посіла Олена Касяненко, витворивши своїми граційними «Листами до незнайомця» певну альтернативу донедавнім у ній тексті. Високий рівень концепційного мислення продемонстрували Андріана Біла в розвідці «Василь Стус, народжений під зорею місійності», Марія Перепічка (рецензуючи роман В. Гранецької «Мантра-омана»). А загалом, маємо переконливе свідчення, що «українська література не втомилася від свого майже тисячолітнього тривання» (Ю. Коваль).

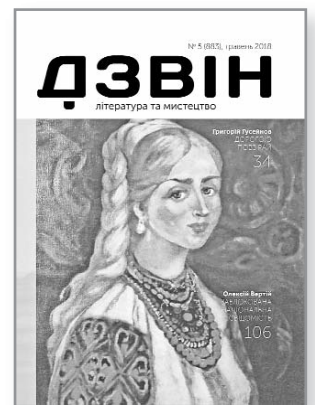
Квітневий зшиток — літературний денник Петра Сороки «З долин і знадворуж». Талановита публіцистика знаних в Україні Адріана Михальчишина, Святослава Мак-

симчука, Олега Черногуза, які спростовують антиукраїнські закиди польських урапатріотів. Вдячний Петрові Шкраб'юку за його подвижництво в чині «Преображення людського» (назва майбутньої книги, в якій зібрано разючі факти навернення відомих особистостей до християнства). Приємно зустріти й тут мудру Андріану Білу; цього разу вона презентує цікаві візрі мистецької журналістики — «Василь Сліпак: Міфи про Міфа», «"Темні часи" тоді і зараз» (довкола фільму про В. Черчилля). Поезію почав читати з віршів юного Джеймса Джойса у перекладі Ярослава Лєницького. Відтак пішли добірки Любові Бенедишин, Івана Фідика, Віктора Гриценка, Світлани-Майї Залізняк, Вікторії Торон... Галина Олійник перегукується — на найтонших регістрах — із поетичним Джойсом...

А зшиток травневий читав під «знаком розблокування». Підштовхнула до цього назва статті Олексія Вертія «Заблокована національна свідомість». На відповідне розблокування у цьому числі добре «спрацьовують»: «феєрична» проза Дмитра Кешелі

(енергетикою нагадує латиноамериканську); динамічна оповідь Григорія Гусейнова; розділи «оптимістичного» роману Миколи Мачківського «Пришелець з Європи» (про життя художника Едварда Міллара); «голографічний» відгук Андріана Білої на фільм «Кіборги»; дещо з «Листів про Україну» Ежи Стемповського; прецизне трактування Марини Новикової — світогляду Б.-І. Антонича і Тетяни Дігай — рубаяту П. Сороки; трактування Надією Мориквас поезій Віктора Палинського. З поетичних публікацій активно долучаються добірка Ігоря Павлюка, як і тексти Анатолія Ненцінського «Побачення з собою» й Домініка Арфіста, «близьке сусідство» яких трохи бентежить: перший дає несподівано успішний зразок прозово-ямбічної композиції, а другий — доволі асоціативного, медитативного вірша. Велими позитивно виявилася чергова подача Любові Снісар — перекладач з архіву Володимира Затулівітра: бачиш, як майстер слова намацував споріднене поетичне мислення, вчився у побратимів, ішов далі; а новела Іона Друце «Балада про п'ятеро кошенят» в його інтерпретації просто зачаровує... Про дослідження Мирослава Трухана «Негативний стереотип українця в польській

післявоєнній літературі» (насвітлення Миколи Дупляка) скажу тільки, що його варто знову видавати й перевидавати.

Чекаю на нове число «Дзвона», друк якого — вже ледь не традиційно — вибивається з календаря.

«ХАРКІВ.LIT»

Чергове — десяте число журналу «Харків.Lit» відкривається дивовижними кінематографічними етюдами «Золотий цап» видатного майстра пера, який нещодавно відійшов у вічність Івана Драча. Під рубрикою «Класичне перо» нова повість «Дорога в безвість» класика української прози Юрія Мушкетика. У «Розмислах» Андрія Кондратюка розглядаються проблеми віри й патріотизму, миру й війни. Тему визвольної війни, хоч і в іншій парадигмі часу, продовжує повість Ігоря Фарини «Чорне сонце».

У розділі «Поезія» нові вірші Миколи Славинського, Сергія Шелкового, Ольги Яворської. Поезії Римми Катаєвої подані в перекладах П. Перебийноса та В. Базилевського.

В анналах пам'яті вірші Анатолія Перерви, який пішов у засвіти та вірші Богдана Мельничука, присвячені Степану Сапеляку. Під рубрикою «Поетична інтеграція» творчість поетів з німецького Нюрнберга в перекладах Олександри Ковальової. Олександр Усенко, який передчасно пішов від нас, представив деталі до історичного портрета українського Харкова. Мистецтво афористичної деталі демонструє у своїх міні-новелах Д. Данилов-Абросимов. Про відносини й проблеми між Україною та Польщею ділиться з читачами відомий фінансист і політик Олександр Савченко. Мирослав Даніш розповідає про життя й творчість видатного вченого-гуманітарія Миколи Неврлого. Володимир Вакулєнко поставив у центр свого дослідження визначну постать лінгвіста й літературознавця Ю.Шевельова.

Твори Н. Супруненко, С. Жадана, В. Бойка, В. Паценка рецензують В. Калашник, Д. Ковальов, І. Ковальчук, І. Михайлин.

Богдан СМОЛЯК